

Synvärlden

Nr 3 2010

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Ann-Sofie Falck, Yvonne Ericsson och Björn Westling,
punktskriftsseminariets arrangörer, sid 10

Samarbete med ögonläkare, s 9

Föga teknik i USA, s 16

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Sune Olsson, tel 08-39 92 78
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2010 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

22 november 2010

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, daisy och epost.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
registret@srf.nu.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	4
Nybyggen på Ekeskolan	4
Belysning och läskameror med PolarPrint	5
CVI och individuella rehabplaner i sydöst	7
Arbetsrehab överbelastat	8
Påbörjat samarbete FFS-Ögonläkarföreningen	9
Taktila metaforer av visuella världar	10
Abakus, något att räkna med?	12
Reglettkurs på Stockholms syncentral	12
Teknik	13
Synrehab av strokepatienter kan påbörjas?	13
Den nyfikne har nog roligare än den som har sett allt	14
FFS-nytt	15
Synutblickar	16
Stora organisatoriska skillnader	16
EACD efterlyser kommunikation	19
Recension	21
Inte längre vård efter behov?	21
Från synfältet	23
FFS – en förening för samtliga	23

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg
tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@arbetsformedlingen.se

Kansli:

c/o Optikbranschen, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm
Kanslist: Gunilla Dagerman
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffsa.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffsa.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Resurscentrens kompetens forsätter byggas ut

Nordisk samverkan

När detta skrivs har vi just avslutat två dagar med nordisk ledningssamverkan gällande utbildning för personer med synskada. Samverkan går under namnet NOVIR (Nordic Visual Impairment Research Group) och är ett viktigt forum för att upprätthålla och utveckla kompetens inom synområdet i varje land och tillsammans. På programmet stod bl.a. erfarenhetsutbyte kring olika projekt, specialskolornas utveckling samt hur vi kan utnyttja varandras kompetenser och resurser i det nordiska samarbetet.

Synfrågor inom SPSM

I samband med NOVIR-dagarna fanns det även anledning att summera vad som är aktuellt inom synområdet i Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Det myndighetsgemensamma arbetet för att säkerställa ett samlat och likvärdigt stöd över landet fortsätter i den samordningsgrupp med representanter från de fem regionerna samt från Resurscenter syn. Gruppen har bl.a. arbetat fram en gemensam katalog med SPSM:s hela kursutbud inom synområdet.

”Kompetensprojekt syn” är avslutat och har resulterat i ett första underlag för en kompetensförsörjningsplan inom myndighetens synområde, att alla medarbetare inom Resurscenter syn och Ekeskolan deltar i en stor utbildningssatsning

kring ”Generell specialistkompetens” samt att Stockholms universitet kan erbjuda en masterutbildning inom synområdet.

Resurscenter syn

Efterfrågan på insatser från Resurscenter syn är fortsatt stort. Det är viktigt att vi håller ihop det gemensamma paraplyet Resurscenter syn, men det är också viktigt att säkerställa kompetens och stöd i de olika behov som Stockholms- respektive Örebroheten ska möta. Parallellt med arbetet att utveckla Resurscenter syn fortsätter utvecklingsarbetet att samverka de kompetenser som finns samlade vid myndighetens fyra resurscenter.

Under året har vi genomfört kompetensdagar med deltagare från alla resurscenter för att utveckla arbetsformer och arbetsprocesser som är gemensamma. Detta bidrar till ökad kvalitet och minskar sårbarheten. De områden som särskilt belyses i detta arbete är specialpedagogisk utredning och kursverksamhet.

Den utvecklade samverkan mellan de fyra resurscentren har även inneburit en omorganiserad ledning. Det finns nu en övergripande resurscenterchef och fyra enhetschefer för vardera resurscenter – syn i Örebro, syn i Stockholm, tal och språk i Sigtuna samt dövblind och döv/hörsel i Gnesta.

Ekeskolan

Efter återetableringen av Ekeskolan har ett viktigt utvecklingsarbete påbörjats kring den framtida specialskolan. All personal vid skolan deltar i detta arbete. Parallellt pågår en statlig utredning om flexibel utbildning för elever i specialskolan. Denna utredning har sin grund i den tidigare utredningen ”Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder”. I direktiven till utredningen heter det bl.a. att utredaren ska lämna förslag på hur en elev ska kunna genomföra olika delar av sin utbildning i skolformerna specialskola respektive grundskola eller obligatorisk särskola samt hur specialskolan behöver ändras för att möjliggöra ökad samverkan med grundskolan och särskolan.

Från läsårsstarten i augusti har två helt nya boenden öppnats på Ekeskolan.

Elevantalet vid Ekeskolan har ännu inte ökat i någon nämnvärd omfattning och skolan har under året behövt göra vissa verksamhetsanpassningar.

Sammanfattande kan man säga att det arbete som pågått sedan flera år med ”Kompetensprojekt syn” och ”Synplanen” fortsätter och att Resurscenter syn och Ekeskolan fortsatt är ett ”nav” i SPSM när det gäller samverkan och samordning inom synområdet.

Anders Nordin
Chef Nationella resursen

Nybyggen på Ekeskolan

I samband med återinvigningen av Ekeskolans skoldel har nya elevboenden byggts.

Det är två hus som stod färdigt till skolan började, säger skolans rektor Ronny Nilsson.

– De hus vi hade tillgängliga för rh-elever var inte särskilt bra för dem, fortsätter han. Två hus hade bara anpassat utifrån vad som fanns – lyftar, lite större badrum och så. Men det var ingen bra arbetsmiljö, det var trångt, och svårt för eleverna att förflytta sig.

– Så vi bad Specialfastigheter att bygga något nytt rh-anpassat. Vi passade också på att få dem miljöanpassade.

Husen byggdes enligt miljöklassning Guldhushus. Det innebär "långsiktigt miljömässig hållbarhet – bara naturmaterial, inget som kan avge några hälso-

vådliga ämnen.

Samt solpaneler för varmvatten, fönster och väggar isolerade så att klimatet inomhus inte påverkas av utomhusklimatet.

– I övrigt är det tegelbyggnader som passar in bland våra andra byggnader. Husen kallas Tegelbacken 1 och 2.

Det finns plats för åtta elever. Husen sitter ihop så att man kan ta sig från det ena till det andra med rullstol.

– Husen ligger nära skolan så det är lätt för eleverna att ta sig dit också, säger Ronny Nilsson.

Det blir en officiell invigning i slutet av november med gäster från Örebro län och från riksdagen på ett sätt så att det också är trevligt för eleverna.

JW

Interiörer, ovan.

Exteriör, ovan t.v

Prova på

Ekeskolan arrangerar Prova på-veckor vecka 41, 45 samt vecka 11 nästa år.

Mer info finns på www.spsm.se/skolor/Ekeskolan.

Det går också att kontakta Karin Karlberg, 010-473 52 72 eller karin.karlberg@spsm.se

Belysning och läskameror med PolarPrint

Det är inspirerande att vara på kurs och lyssna på givande föreläsningar, träffa kollegor och samtidigt få tid för egen reflektion.

Det får man på Yasuragi Hasseludden som är en fantastisk anläggning för kropp och själ. Att blanda föreläsningar med japanska bad är en lyckad kombination. PolarPrints Staffan Syk inledde kursen och hälsade alla välkomna. Därefter presenterade Roger Wittiko och Emil Jansson hur enkelt det kan vara att använda OCR i vardagen om man är gravt synskadad. Här nedan följer några glimtar från kursen.

Monica Säter, doktorand i belysningsvetenskap och programansvarig för ljusdesignprogrammet på Högskolan i Jönköping, höll en intressant föreläsning kring hur vi ska tänka kring ”belysning”. Hon

Monica Säter, belyst

Elisabeth Chuck med Clearview

vill framför allt förändra synen på belysning från den praktiskt rationella till interaktionen mellan människan och ljus, och hoppades kunna påverka oss alla att tänka i vidare termer. Det handlar inte om armaturer utan om förhållandet mellan människan, ljus, färg och rummet. Hur kan vi utforma visuellt komfortabla rum? Monica lägger fram sin avhandling någon gång under hösten.

En av hennes förebilder är Bo Persson och i hans anda försöker hon finna vetenskapligt verifierat underlag för belysningsplanering. Hur reagerar människan i olika ljus och vilka visuella preferenser har vi? Vi ser fram emot att ta del av rapporten och lära oss mer kring detta spännande område.

Staffan Syk pratade om lösningen att koppla läskamera till befintlig dator när brukare ofta tycker att läskameror tar stor plats. Det kan gälla både på arbetsplatsen som i hemmet. Ibland väljs då en Läskamera som står vid sidan om utan läsbord, vilket kan fungera för kortare avläsningar men för läsning av längre texter är ett läsbord viktigt och placeringen av läsbordet är avgörande för ergonomin.

En lösning som Staffan Syk vill förorda är att placera kameran rakt bakom tangentbordet. Med hjälp av ett ”förhöjningskit” till Läskameran Clear View ges den möjligheten, och man kan enkelt växla mellan att läsa med läskameran respektive utföra datorarbete.

Patrik Johanssons föreläser

Anpassning av hjälpmedelsprogram i dator

Att det finns en hel del att göra när det gäller att få hjälpmedelsprogram som till exempel JAWS att fungerar mer funktionellt tillsammans med andra datorprogram visade Patrik Johansson. Det krävs dock relativt goda datakunskaper för att kunna göra inställningar och individuella anpassningar på egen hand.

Hur ser det ut i arbetslivet? Det finns kanske en fler smarta lösningar här som ytterligare skulle kunna underlätta.

Ibland möter man fortfarande personer som har hjälpmedelsprogram installerade i sin dator som inte använder dem eller

endast använder vissa funktioner, även om behovet egentligen finns där. ”Det går ganska bra ändå – jag sitter nära skärmen”, ”Jag tycker det tar längre tid”, ”Jag vet inte hur jag ska använda det riktigt”, ”Jag har glömt hur man gjorde”. Här finns en hel del att göra både när det gäller själva anpassningen av programvaror för bättre funktionalitet – och utbildning förstås!

Lena Söderberg

Anette Ek Syncentralen Karlstad

“Tack vare projektet ”Teknik för äldre” har alla på Syncentralen fått möjlighet att delta i denna kurs. Hasseludden är ett fantastiskt ställe att vara på. Det är spännande med nya produkter. En fundering man får är hur brukarna ska få tillgång till de här nya produkterna, när Landstingens verksamheter ofta styrs av upphandlingar som sträcker sig över flera år. Och det är svårt att gå utanför upphandlat sortiment.”

Arrangören Staffan Syk, t.h., tillsammans med Jim från Optolec, Holland.

CVI och individuella rehabplaner i sydöst

20-21/5 hölls de årliga utbildningsdagarna i syd/östra regionen. I år var det vi i Kalmar som stod som värdar. Det var tur det, annars kunde det ha blivit som förra året när vi missade arrangemanget i Linköping för att vi hade ”utgångsförbud” pga sparkrav på utbildningssidan.

Intresset för dessa dagar är stort och man går så gott som ”man ur huse” från syncentralerna. Det är ett perfekt tillfälle att förena nytta med nöje och göra en vårutflykt tillsammans.

Vi startade med en presentationsrunda och upptäckte att det faktiskt tillkommit en del nya medarbetare sedan sist.

Förmiddagens föreläsning handlade om ”CVI/hjärnsynskada – pedagogiska konsekvenser” och det var Mikael Andersson och Hans Kvarnsjö, rådgivare från SPSM som höll i detta. Jag har hört ett antal föreläsningar i ämnet där man kört fast i diagnossättning, terminologi, kriterier och ansvarsfördelning men nu ville vi ha en mera praktisk inriktning. Många av oss synpedagoger utbildades innan CVI-problematiken var känd och vi saknar kunskap om detta. Barn som ser dåligt vet vi precis hur vi ska hantera både vad gäller hjälpmedel och pedagogik men barn som inte förstår vad de ser är knepigare.

Hans sa att ”om ni förväntar

er facit i hand så blir ni besvikna för något sådant finns inte”. Hans och Mikael berättade om vilka svårigheter dessa barn/elever kan ha och gav en del tips och råd. Eftersom båda två har ett förflutet som synpedagoger på syncentral så vet de hur vi jobbar och kan knyta an till det. Tiden for iväg och när det började bli intressanta diskussioner var tyvärr deras timma slut.

Efter lunch brukar ”paltkoman” inträffa men det var ingen risk här! Jörgen Gustafsson, docent i optometri och ansvarig för optikerutbildningen i Kalmar berättade om arbetet som ”Vision for all” utför i stora delar av världen. Han hade en mängd bilder från insatser i Sydamerika, Afrika och Litauen och de talade sitt tydliga språk om vilken enorm nytta den här organisationen gör. Här är det helt oväsentligt vad det är för färg på bågen, spelar ingen roll om det är herr eller dammodell heller. Mycket av arbetet görs här hemma med att rengöra, mäta och märka upp begagnade glasögon. Om man inte kan stötta praktiskt så kan man göra det genom att bli medlem, pg 90 06 61 – 0.

Nu var det dags för utställarna och det var sju leverantörer representerade. De fick husera i syncentralens lokaler, nystädat och undanplockat dagen till ära.

Vi delade in oss i yrkesgrupper och cirkulerade. Det är en fördel både för oss och för leverantörerna när de kan rikta informationen åt teknik, ekonomi eller praktiskt handhavande beroende på intresse och kunskap. När klockan närmade sig 17.00 tror jag alla var ganska trötta och fullmatade med nya intryck.

Vi hade bokat segelsällskapet Vikingarnas klubbstuga för kvällens aktiviteter och eftersom den ligger precis vid havet på Stensö så var det en chanstagning vädermässigt men vi hade tur – åskvädret kom inte förrän vi gått hem och Kalmar visade sig från sin absolut bästa sida. Vi åt en uppskattad italiensk buffé och underhölls av mina trubaderande söner, Henrik och Martin.

Nästa dag var det dags för rapportering kring ”det här händer hos oss”. Från Visby redovisade man införandet av individuella rehabplaner. Jag har hört andra presentationer kring detta som inte gjort mig så entusiastisk men det här lät ovanligt ”användarvänligt” och praktiskt genomförbart. Hela personalen vittnade om att införandet varit positivt både för dem och för brukarna.

I Kalmar har vi fått utökad personal i form av synpedagog, IT-handledare och specialpedagog. De fick berätta om sina

arbetsuppgifter och om hur möjligheterna till grundligare träning och uppföljning förbättrats för både barn, vuxna och äldre.

Vi hade lagt två timmar för diskussion i yrkesgrupper, av erfarenhet vet vi att det är en populär punkt. Det finns ett behov av att få prata om sina specifika problem och ta upp frågor ”hur gör ni med det och detta”.

Träffen avslutades med återsamling, summering och beslut att träffas nästa vår i Norrköping.

När våra gäster åkt hem satte vi oss för att pusta ut och tacka varandra för väl genomförda dagar. Det stärker lagandan när man gör något sådant här tillsammans även om det tar tid och kraft.

Gun Olsson
SC-chef i Kalmar

Methodicums Rehabdagar

äger rum på World Trade Center i Stockholm den 28 och 29 oktober.

Årets tema är Rehabkedjan. Ansvarig minister svarar på frågor.

Arbetsrehab överbelastat

Arbetsförmedlingen Rehabilitering har inneburit en kraftig uppryckning för den arbetsinriktade rehabiliteringen i landet. Men har ändå haft svårt att möta behoven hos de personer som nu kommit via Försäkringskassan för i första hand bedömning av aktuell arbetsförmåga och eventuellt anpassningsbehov.

Vid årsskiftet 2010 tog sjukskrivningen slut på byråkratisk väg för 17.849 personer som hänvisades till Arbetsförmedlingen. Av dessa är det idag 1.846 personer som har arbete, varav 1.476 med någon form av stöd.

3.448 var så sjuka att de genast sjukskrevs på nytt. Ytterligare 1805 har försvunnit ur registren. 3078 är inskrivna på Arbetsförmedlingen men är så sjuka att de inte har kunnat ta del av några program.

Om detta kan man läsa i Arbetsförmedlingens Återrapportering 2010: *Arbetsförmedlingens insatser för dem som deltagit i programmet arbetslivsintroduktion:*

“Arbetsförmedlingens insatser för målgruppen har inte enbart handlat om att ge adekvata arbetsrelaterade insatser i syfte att personen på sikt ska kunna få ett arbete. En stor och resurskrävande uppgift har varit att agera stöd till individen gällande deras förändrade ekonomiska

grundtrygghet, att hjälpa dem att förstå en komplex informationsmängd samt agera förmedlande kontakt till andra myndigheter, företrädesvis Försäkringskassan. För vissa personer har det praktiska runt ekonomi, information och blanketter tagit all kraft från individen [...] Målgruppen har till viss del varit mer resurskrävande än vad Arbetsförmedlingen kunnat förutse. I programmet arbetslivsintroduktion finns en hög personalintensitet, men många deltagare som fortsätter aktiva insatser i andra program kommer att behöva fortsatt hög personalintensitet i form av arbetsförmedlare och specialister. Det är närmare hälften, 47 procent, av dem som anvisas i nytt program som fortsätter i programmet fördjupad kartläggning och vägledning. Ett program som är lika resursintensivt som arbetslivsintroduktion. Av den anledningen bedömer Arbetsförmedlingen att behov av resurser i form av arbetsförmedlare och specialister kommer att vara fortsatt högt. [...] I dialog med medarbetare och i svaren från medarbetarenkäten framkommer att arbetet med målgruppen medför svåra samtal med människor i kris.

Arbetsförmedlingen har inte den medicinska personal eller de verktyg som behövs för att möta och hantera människor i djup kris”, säger Arbetsförmedlingen.

Påbörjat samarbete FFS – Ögonläkarföreningen

Den 25-27 augusti hade vi den stora glädjen att få närvara vid ögonläkarföreningens årsmöte i Visby.

Stefan Seregard, ordförande i ögonläkarföreningen, var en av våra föreläsare vid FFS-dagarna i Västerås och han tog då initiativet till ett samarbete mellan våra föreningar och bjöd in två FFS-representanter att delta vid mötet på Gotland.

Mötet var förlagt till Wisby Strand – en fantastisk kongressanläggning med förnämliga lokaliteter för både föreläsningar, utställning och middag.

Det var 325 ögonläkare på deltagarlistan och tillsammans med utställarna och en del andra inbjudna var vi nog totalt ca 400 personer.

Vår främsta uppgift var att skapa kontaktnät för framtida samarbete och vi talade med de nyvalda styrelseledamöterna, ordföranden Anders Behndig och sekreterare Fatima Pedrosa Domellöf, båda från ögonkliniken i Umeå. Vi utbytte adresser och kommer att hålla varandra uppdaterade på vad som planeras i våra respektive föreningar. Ögonläkarföreningen träffas varje år och de har en framförhållning på två år så redan nu vet de att 2011 blir mötet i Linköping och 2012 i Karlstad. Kanske något för oss att ta efter? Upplägget på före-

läsningarna var dels ett antal längre dragningar men även korta 10-15 minuters presentationer. Att ha kortare presentationer är en bra idé när man vill ha rapporter från ”fältet” om vad som är på gång. Vi vill få våra medlemmar mer aktivt engagerade i programmet och det borde vara lättare att väcka intresse för lite kortare framföranden.

Gästföreläsarna var: Dr Peter Laibson med korneala dystrofier och virila infektioner (herpes) som specialområde. Dr Lyndon da Cruz talade under rubriken ”the future of RPE transplantation for macular disease”. Professor Gabriel van Rij föreläste om hornhinnetransplantationer.

Bland övriga föreläsare som höll intressanta föredrag kan nämnas Elisabet Agardh, som talade om näthinnekomplikationer vid diabetes och trion Anna-Lena Hård, Ann Hellström och Lena Jacobson som talade om det extremt prematurfödda barnets ögon och syn. Berndt Ehinger berättade om Visbylinserna – en optikhistorisk märkvärdighet. Man har hittat linser i vikingagravar med en optisk kvalitet som liknar dagens ”visolettluppar”.

Det är alltid svårt att få till bra förutsättningar för utställarna. Det ska inte vara för avsides och inte för trångt. Här fanns en stor yta med ett enormt lång-

Stefan Seregard och Lena Söderberg

bord i mitten där fika och lunch serverades. Utställarna var placerade runt detta bord och det kändes väldigt naturligt och bekvämt att cirkulera runt.

På torsdagskvällen avnjöt vi en god och underhållande middag med gotlandsspecialiteter, musik och trevliga tal bland annat av Ingrid Taylor, före detta chef på ögonkliniken i Visby.

Man kan säga att arrangörerna lyckats mycket bra med allt utom vädret som minst sagt var omväxlande!

**Lena Söderberg
Gun Olsson**

Taktila metaforer av visuella världar

“Multimodal learning processes – Understanding the world through eyes, ears, and touch”

Efter firandet av Louis Brailles 200 års dag 2009 med många internationella konferenser med fokus på punktskrift ur många aspekter beslutade Punktskriftsnämnden sig för att vidga synen på lärandet genom att ordna en konferens som skulle behandla multimodala inlärningsprocesser i allmänhet, men särskilt sådana som rörde personer med grav synskada. Med detta tema skapades ett naturligt samarbete mellan Punktskriftsnämnden och Mälardalens högskola i Eskilstuna, Institutionen för innovation, design och teknik där utbildning och forskning pågår och man bland annat sysslar med hur vi människor tar emot och bearbetar information med olika sinnen.

Konferensen hade ambitionen att sammanföra forskning från olika fält, med syftet att skapa nätverk för kommande forskning med någon form av anknytning till synskadeområdet, samt stimulera lärare och andra yrkesverksamma till fördjupad kunskap. Förhoppningen var att åstadkomma både akademisk och yrkesmässig ”matchmaking”, dvs. knyta kontakter och upprätta nätverk. Punktskriftsnämnden är ju en

statlig nämnd, knuten till TPB, vars uppgift är att gynna punktskrift och taktila bilder, gynna forskning inom området samt samarbeta med andra (www.punktskriftsnamnden.se).

Ett femtiotal hade anmält sig att delta, de flesta från vårt land. Det fanns en representant från Danmark, Norge och Finland som blev det enda internationella inslaget. Konferensen var avsedd att hållas på engelska men med en titt på den samlade skaran fick svenska bli konferensspråket.

På programmet fanns intressanta inbjudna föreläsare både från USA och England men även svenska forskare från Lunds universitet och Mälardalens högskola. Askmolnet från Island satte emellertid käppar i hjulet för arrangörerna. De utländska gästerna fick ställa in sin resa i sista stund. I ett fall kunde ny teknik lösa problemet. Barbara Twersky, Stanford University, var med oss via Skype och berättade om sin forskning om texter i ”Cosmics” – serietidningar. Ett mycket givande grupparbete fick fylla luckor under den andra dagen. Frågan för gruppdiskussionerna var: Vilka forskningsfält skulle behöva utvecklas inom området multimodalitet med fokus på personer med funktionshinder. I grupperna kunde föreläsare och studenter möta ”verklighetens

folk” dvs. praktiker på fältet från Specialpedagogiska skolmyndigheten (Spsm) syncentral, TPB m.fl.

Under de två dagarna fick vi lyssna på många intressanta föreläsningar och här kommer några axplock från dem som föreläste.

Första föreläsaren var Peter Gärdenfors från Lunds Universitet som gjorde oss uppmärksamma på alla metaforer vi dagligen använder oss av (metafor = bildligt uttryck). Enligt studier av Lahopp och Johnsson (1980) så är metaforer vardagspråk som har med tänkandet att göra bl.a. rumsliga uttryck när vi talar om tid (”tid är en väg”). Bland annat använder vi vertikalitet (som hög-låg) i vårt vardagspråk som exempel löneförhöjning. ”Mer” är metaforen för uppåt.

Orden i en metafor bär över rumslig domän till tidsdomän. Någon slags mappning sker mellan olika domäner. Vi skapar inre bilder, visuella metaforer, auditiva, haptiska. Metaforer bär mönster, inte fakta, de ser nya mönster och hjälper till att förstå.

Gärdenfors gjorde oss uppmärksamma på att röstmelodier hos mödrar är liknande i många länder och har samma betydelser. Till exempel när vi höjer rösten betyder det en uppmaning. När vi sänker rösten så är

det belöning. Om vi pratar i stackato så betyder det varning och när vi vill trösta så är rösten böljande. Med hjälp av metaforer kan man se nya mönster så att man kan lära nytt. Han tog bland annat upp frågan om vilka metaforer som är lämpliga att använda när man beskriver bilder för personer med synnedsättning och det kanske är så att metaforer kopplade till kropp och sinnen är lättast att förstå.

Yvonne Ericsson (medlem i Punktskriftsnämnden och professor vid Mdh) föreläste under rubriken; "Barn med synnedsättning i en visuellt orienterad värld". Hon gav först en kort historisk tillbakablick om de taktila bildernas framväxt. Bland annat har bilder i första hand haft som syfte att förmedla information och man har mindre talat om estetiken i bilderna. De taktila bilderna har inte haft samma kvalitet som andra bilder.

Det har också ofta bestämts att det ska vara konkreta objekt i de taktila bilderna men forskning har visat att personer med synnedsättning kan lösa svåra viso-spatiala problem i bilder. De skapar också mentala bilder för att lösa problem. Yvonne talade om att de taktila bilderna har två betydelser: dels att återge föremål och dels att få tillgång till en visuell kultur. Det finns dock skillnader i att se en bild eller att känna den. Hon menar att man måste få erfarenhet av olika kategorier av bilder. Det finns också en tro på att bilder ska överbrygga språkliga hinder och att bilder avlastar arbetsminnet men vi vet inte om det fungerar för synskadade.

Ovan: Baran Çürüklü
Nedan Jana Holosanova

Yvonne visade på skillnader i den visuella och den taktila bilden och på vad som går förlorat i en taktil bild. Det gäller då både taktil estetik och i taktil perception.

Vi fick också en inblick i Baran Çürüklüs hjärnforskning och han visade oss robotar som kan interagera med människan. Kanske framtidens ledarhund? (förslag från en deltagare under grupparbetet!)

Forskaren Jana Holosanova från Lunds universitet föreläste om mentala bilder hos seende och blinda. Hon har genom eye-tracking (ögonrörelser) mätning visat att seende och blinda har olika sätt att scanna av bilderna men ändå gemensamma. Båda tittar på de intressanta objekten i bilden. De seende har tittat på en bild och den blinda har lyssnat på en beskrivning av en bild. Resultatet visar att ögonrörelserna är liknande, att den blinda "målar upp" mönstret på den tomma sidan. Det har undersökts genom att man filmar ögonrörelserna under beskrivningen av bilden. Sen finns individuella skillnader i mental imagination men resultatet är ändå att detsamma hos seende som hos blinda. Den haptiska avkodningen tar dock lite längre tid för den blinda. Det som är intressant för den seende är inte alltid lika intressant/relevant för den blinda. Det visar att mentala bilder är en del av vårt tänkande för att minnas, planera och att lösa problem.

Vi fick också ta del hur inlärning sker genom betingning i en föreläsning av Germund Hasslow från Lunds universitet med titeln "Pavlovian conditioning". Punktskriftsnämndens ordförande tillika professor vid Lunds universitet höll också en föreläsning om "The eye of language" där han forskar kring hur vårt språk interagerar med vårt tänkande.

Den som är intresserad rekommenderas att gå in på Punktskriftsnämndens hemsida där det finns summeringar av alla föreläsningarna. Där kan man också finna rekommenda-

tioner för arrangörer av konferenser där punktskriftsläsare deltar. På samma sätt bör punktskriftsläsare förbereda sitt deltagande i konferens för att få ut det mesta av det som förmedlas. I denna konferens deltog flera personer med grav synnedsättning. Det är inte alltid så lätt att syntolka OH-material för ovana föreläsare eller bli hörd utan högtalaranläggning. http://www.punktskriftsnamnden.se/om_namnden/verksamhet/tillganglig_konferens/

Trevlig samvaro med god mat och dryck under både dag och kvällstid medverkade till att syftet med konferensen uppnåddes. Många kontakter knöts och många mail-adresser utvecklades.

Vi riktar ett stort Tack till arrangörerna i Punktskriftsnämnden och Mdh! Vi fick många nya tankar och ”multi-modal input”!

**Catarina Hägg
Kerstin Fellenius**

Abakus – något att räkna med?

Marianne Eng, Resurscenter Syn Stockholm (t.h. ovan), är examinerad och klar med sin uppsats om räkneverktyget abakus och dess användning i skolorna. Hon har följt upp lärarnas tankar kring abakus för 35 elever med grav synnedsättning årskurs 1-6.

Resultaten visar att det främst är lärarens inställning och kunskande i abakus som har betydelse för om den används eller ej.

Ett bra exempel på inkluderande undervisning lyfts fram som visar att när abakus används i en mindre grupp bestående av seende elever tillsammans med en elev med synnedsättning, är abakus ett redskap att räkna med - som kan användas på lika villkor!

För att veta mer tag kontakt med Marianne marianne.eng@spsm.se

Lena Söderberg

Reglettkurs på Stockholms Syncentral

Under sommaren har Grupp-rehab på Stockholms Syncentral haft en reglettkurs.

Regletten är ett bra och behändigt anteckningshjälpmedel. Lätt att ta med sig och blir inte strömlöst!

För dem som använder punktskrift är det motsvarigheten till papper och penna.

Fyra förmiddagar samlades 5 personer mellan åldrarna 26 och 67 år, för att prova på och bli säkrare på reglettskrivning. Vi

har visat olika regletter och stift, pratat om användningsområden och märkning, skrivit vykort samt haft gemensamma skrivövningar.

Vi startade 8.30 och tränade fram till kl 12, med en fikapaus där det blev flera intressanta diskussioner kring punktskriften.

Deltagarna tyckte att kursen var bra och att det var trevligt att komma igång med reglettskrivandet. Det var lagom med

att först ha två halvdagar, sedan en helg innan de två återstående halvdagarna.

Ett gemensamt önskemål från deltagarna var att det skulle bli en uppföljningskurs i höst, för att ytterligare förbättra skrivhastigheten.

**Susanna Dahlin och John
Sundholm
Stockholms Syncentral**

Synrehab av strokepatienter kan påbörjas?

Strokepatienter är en grupp som synrehabiliteringen sällan når – trots att flera tusen av dem varje år får problem med synen i samband med sin hjärnskada. Enligt Riks-stroke i Umeå får var tredje av de 30 000 som varje år drabbas av stroke synfältsbortfall på höger eller vänster sida.

Möjligen kan det bli bättre nu sedan Olivia Rehab och stroke-rehab på Danderyds sjukhus träffade Allison Hayes från NVT Systems i Australien i juni.

Allison Hayes tillsammans med sin svenska kontakt Krister Inde

I Australien har man syntränat strokepatienter i 25 år, sa Allison som själv arbetade som fysiolog med hjärnskadepatienter innan hon började med mobility på Guide Dog Association.

– Det var först när vi presenterade vårt arbete i internationella sammanhang som vi förstod att det var unikt, säger hon.

Nu är det inte längre så unikt – Storbritannien och USA har köpt idéerna liksom även Danmark. Institutet för Blinda och Synsvaga, IBOS, har utrustning och utbildad personal. I Norge har ju sedan tidigare synrehabilitering för strokepatienter varit tillgänglig tack vare Gunvor Wilhelmsen. Men i Sverige finns ännu ingen synträningssmetodik för att lära sig behärska synfältsbortfall.

– I USA var det tack vare de många krigsveteranerna som rehabiliteringen startade, säger Allison Hayes. Mycket synskaderehabilitering är en följd av krig – tänk bara på den vita

käppen som kom efter första världskriget och framför allt efter Koreakriget 1953.

Allison Hayes börjar med att kontakta hjärnfolket i Sverige, inte synrehabiliteringen.

– I Australien gick det andra vägen, säger hon. Där var det synrehab som gick in bland hjärnfolket – de insåg problematiken och var lyckliga över det. Nu är samarbetet rutin.

– **Vi väntar bara** på besked om pengar för att köpa en scanner från Australien, säger Petter Fielding, rehabchef på Olivia. Vi har sökt medel för att kunna testa och träna vår personal i samarbete med strokerehabiliteringen på Danderyd som ligger på andra sidan gatan från Olivia Rehab.

– Själva hjärnskadan är ju svårbehandlad, fortsätter han. Men det är förvånande hur bra resultat man har fått i Australien med att träna kompensatoriska

färdigheter. Man tränar uppmärksamheten på den sidan där man har förlorat synen. Mycket är ren mobilityträning – man går omkring på bilparkeringar och andra utemiljöer och tillämpar det man lärt sig i kliniskt arbete vid scannern. Att hjärnan är skadad gör det inte lättare, men det är alltså fullt möjligt att få bättre insikter och en metodik att klara sig mycket bättre efter en stroke som gett synfältsbortfall.

Scannern används till att diagnosticera synfältsbortfallet, träna upp nya färdigheter och till att utvärdera hur träningen har gått.

– Behovet finns inom strokevården, säger Petter Fielding, som själv är sjukgymnast och har en grav synskada men ändå inte har fokuserat särskilt på synrehab tidigare.

Du når Allison Hayes och får mer information på www.nvtsystems.com.au.

Den nyfikne har nog roligare än den som har sett allt

Vid ett besök på Gotland i våras mötte jag den förträffliga optikern Irene Sandver vid syncentralen i Visby. Hon frågade om jag sett de nya filtren, och då blev jag nyfiken.

Vad var det som var nytt och varför hade inte jag sett dem? Född nyfiken vill jag veta, så jag provade och Irene Sandver påstod att flera patienter vid syncentralen hade reagerat positivt - men svaret på frågorna hur och varför fanns inte riktigt på plats.

På Irenes initiativ tog jag kontakt med de nya filtrens upphovsman, Torbjörn Stehager, som berättade att det var en gammal dröm som han förverkligat, att kunna blockera vissa våglängder och påverka bildens kvalitet. Nu hade han marknadsfört ROXOR-filtren som goda hjälpmedel vid golf och undrade om det fanns människor med synnedsättning som kunde ha nytta av dem.

Det synliga ljuset omfattar våglängder mellan cirka 380 till 780 Nanometer. De gula, orange och röda filtren blockerar det ultravioletta och kortvågiga blå ljuset upp till 400, 450, 511, 527 och 550 nanometer (Nm).

Ljusets färgfördelning mellan de olika färgerna

Färg	Våglängd (Nm)
Violett	380 - 455
Blått	455 - 492
Grönt	492 - 577
Gull	577 - 597
Orange	597 - 622
Rött	622 - 780

Roxors filter dämpar ljuset på ett annat sätt än de traditionella kantfilter som blockerar ljuset från gränsen mellan osynligt och synligt ljus och uppåt, från 380 Nanometer. ROXOR-filtren begränsar den del av det synliga ljuset som är grönt eller ”gröndominant”. Ögat har – enligt vissa teorier – en förkärlek för det gröna. Det gröna uppfattas som det mest effektiva ljuset och därmed undertrycks de andra våglängderna i spektret för det synliga ljuset.

Tanken med Roxors linser
Om man minskar det gröna

ljuset framstår de andra våglängderna mer och man ”ser bättre”. Det är i alla fall de förklaringar som Roxors uppfinnare själv använder när han ska beskriva Roxor-filtrens goda egenskaper i trafiken, när man spelar golf eller är på sjön. Dessutom är filtren polariserande och därmed avbländande mot reflekterat ljus från blanka vattenytor, isar, snö osv. Roxor-filtren undertrycker det gröna ljuset, ungefär mellan 492 - 577 Nm till 80 %.

Frågan är nu: har det här någon synförbättrande effekt för människor med olika typer av synnedsättning på grund av mediegrumlingar, glaukom, RP eller andra näthinneförändringar?

Det är den fråga vi vill hitta ett preliminärt svar på, och vi börjar med att se om det finns indikationer på att det kan vara så.

Marknaden bestämmer

Om man tycker något är bra, då skaffar man sig det. Så enkelt är det ofta. Nu testas alltså ett 30-tal personer ROXOR-filtren på svenska, danska och norska syncentraler samt hos några andra intresserade privata optiker. De ska besvara en enkät i mitten av september och sedan får vi se vad som händer. De testpersoner som tycker de här linserna är bra, kommer vi att erbjuda att patienterna/kunderna får köpa dem till halva priset när de besvarat enkäten. Det innebär att de i handling visar att Roxor-filtren var värda att köpa. Övriga synpunkter kommer vi att systematisera och försöka få en bild av vad det är som händer, vad människor tycker och vari skillnaden består (om den existerar). Det vore också intressant att se om det går att mäta eventuella synförbättringar. Man kan ju tycka att något är ”bra” men det räcker ju inte för att det ska vara så för alla.

Vi riktar oss av olika skäl särskilt till människor med RP, Glaukom och mediegrumlingar.

Du kan skaffa dig information Roxors linser på www.roxor.se

Vi återkommer med information om vad de 30 testpersonerna tyckte. På Scandinavian Masters i Bro utanför Stockholm såldes ett par hundra ”golffilter” av hängivna golfmotionärer...

Krister Inde

Indenova AB som har fått uppdraget att leda testen

FFS konferens

Gävle, Scandic CH 23-24 mars 2011

Information kommer att läggas ut på hemsidan www.ffa.se
Påverka FFS- dagarnas program genom att bidra med en presentation! Skicka in ditt förslag/abstrakt senast den 1 november 2010 till ffa.kansli@telia.com

FFS på Facebook

Visste du att FFS nu finns på Facebook? Om inte så skaffa dig ett konto och gör din röst hörd!

Från och med i höst finns möjlighet att få ta del av information och tanken är också att facebooksidan ska vara en plats för dialog. Du kan konversera både med oss och med andra besökare, och bland annat få information om FFS' verksamhet och den kommande konferensen i Gävle 2011!

Det är enkelt att delta på Facebook. Skaffa ett konto och sök upp vår sida "Föreningen För Synrehabilitering". Läs vad som händer kring oss och vill du kommentera något är det bara att "gilla" oss så blir även den funktionen möjlig. Vi ses på Facebook!

Stipendiepuff

Du, som är medlem i FFS, kan ansöka om stipendier för att kunna delta i utbildning, fortbildning och konferenser inom och utom Sverige. Beloppen är 5000:- inom Sverige och 7000:- utanför Sveriges gränser.

Krav: betald medlemsavgift för innevarande och föregående år samt att senast inom 2 månader skriva en redogörelse – gärna med foton från konferensen. Artikeln publiceras i Nya Synvärlden.

Ansökningsblankett finns på FFS:s hemsida.

Stora organisatoriska skillnader...

... mindre teknik men mer kontaktlinser

Under mina 11 dagars studiereisa (som blev 16 dagars USA-vistelse på grund av det berömda askmolnet) i april 2010 fick jag många nya intryck och upplevelser. Jag hann besöka "Low-vision-clinics", skolor, helgläger och privata organisationer. Jag fick också träffa två stora profiler inom synområdet, Professor emeritus Natalie Barraga och Dr Anne Corn och diskutera såväl dåtid som framtid.

Första dagen i Austin, Texas rivstartades hos Dr Laura Miller på Northwest Hills Eye Care. Hon är den optometrist och "Low Vision Specialist" i Austinområdet som arbetar med personer med synnedsetning. Det var intressant att se henne arbeta med ett varierat spektra av patienter med och utan synnedsetningar. Bland annat var jag med då Dr Miller träffade en fyraårig pojke med CP-skada för en regelbunden kontroll av pojkens kontaktlinsebärande. Något förvånad fick jag veta att man rekommenderade kontaktlinser även till små barn. Dr Miller berättade också att hon hade mycket goda erfarenheter av kontaktlinsanvändning vid ocklusionsbehandling. Man upplevde att såväl barn som föräldrar i många fall hade lättare att acceptera och fullfölja ocklusionsbehandling-

en om man använde linser istället för lapp.

I USA är det optometristerna som står för den medicinska och optiska kompetensen på en "Low vision clinic". De gör synprovningar, skriver intyg och rekommenderar hjälpmedel och fungerar som ögonläkare, optiker och ortoptist allt komprimerat till en person. Optometristen arbetar ofta på en klinik där bara ett fåtal av patienterna har synnedsetning. De två Optometristerna jag träffade var väldigt kompetenta men de gör inga hembesök och har ca 20 minuter till förfogande för varje patient så det kändes som en väldigt snabb och professionell men ibland ofullständig bedömning. Jag saknade synpedagogens kompetens! I klinikens butik fanns en rad olika synhjälpmedel av precis samma typ som finns på Sveriges syncentraler och på denna klinik arbetade också en pensionerad synlärare deltid. Hon kunde hjälpa till att prova ut och träna in hjälpmedel vid behov. Alla får själva köpa och betala sina hjälpmedel men om man inte har så stora resurser kan man ansöka om ekonomiskt bistånd för det rekommenderade hjälpmedlet. Skolan betalar i de flesta fallen för barnens hjälpmedel om de är tänkta att användas under skoltid.

Jag besökte tre olika skolor under min resa, två vanliga

skolor utanför Austin med integrerade elever med synnedsetning. Men också en skola utanför Chicago med en särskild klass för elever med synnedsetning och en träningskoleklass.

En intressant upptäckt var att skolorna i USA har en så kallad "Expanded Core Curriculum" för elever med synnedsetning. Detta är ämnen som ingår i läroplanen för elever med synnedsetning och som skolan måste lägga in i undervisningen.

En snabb översikt av vad som ingår i the Expanded Core Curriculum

- Compensatory Skills (Braille; listening skills; handwriting skills; abacus)
- O&M
- Social Skills
- Independent Living Skills
- Recreation and Leisure Skills
- Career Education
- Assistive Technology
- Visual Efficiency Skills

Alla skolområden har så kallade VI-teachers som är specialutbildade synlärare som ansvarar särskilt för dessa ämnen. Det verkar naturligtvis jättebra att det är strukturerat och inskrivet i läroplanen att eleverna ska få stöd inom dessa områden. Det som är svårt är att få in det under skoltid utan att det går ut över de "vanliga" ämnena som man också ska hinna med. Ofta används enskild undervisning en till två lektionstimmar per dag då elev-

en och synläraren går till ett särskilt rum medan övriga klassen jobbar med de vanliga lektionerna.. Å ena sidan är det jättebra att eleven tillsammans med en duktig och erfaren synlärare får jobba med punktskrift, kikansträning, självständighetssträning och annat. Å andra sidan kommer eleven därmed ohjälpligt utanför klassen då han/hon missar en hel del av klassrumsundervisningen varje dag.

Det var också en mycket spännande upplevelse att se en hel lågstadielklass där samtliga elever hade synned-sättning. Två elever satt och tränade punktskrift tillsammans och fyra elever tränade kikanvändning. Detta är något man inte ofta ser i Sverige idag men det har ju absolut sina fördelar och många föräldrar även från andra områden i Chicago valde denna skola för sina barn.

I skolorna fick jag mycket nya idéer och tips på enkla material man kan använda sig av men jag slogs av hur lite ny teknik som används. Inte ens i klassen med enbart elever med synned-sättning fanns avståndskameror eller punktskrift. Man använder istället kikare, förstoringsglas och specialbeställda böcker med stor text eller punktskrift. Bara vid något tillfälle användes en läs-TV av äldre modell. Daisyspelare fanns men användes i mycket begränsad omfattning. Dator fanns i en del klassrum men jag såg inte att man använde talsyntes eller förstoringprogram. Visserligen besökte jag mest elever i de tidigare skolåren och inte på högstadie/gymnasienivå men

Lisa Marklund, Anne Corn, Nathalie Barraga och Cynthia Bachofer i nämnd ordning

det är ändå intressant att man i USA inte alls använder sig av ny teknik i samma omfattning som här i Sverige.

Texas School for the Blind and Visually Impaired (TSBVI) ligger i Austin och är både en skola och en statlig resurs för föräldrar och professionella som arbetar med barn och ungdomar med synned-sättning, dövblindhet och flerfunktionshinder. Själva skolan riktar sig bara till elever med flerfunktionshinder, ungefär som vår Ekeskola i Örebro men med 160 elever jämfört

med Ekeskolans 25. TSBVI har också en avdelning som heter "Special Programmes" som ordnar kortare kurser, läger och sommarskola för elever som går i vanliga skolor runt om i hela Texas. Avdelningen "Outreach" ordnar utbildningar, workshops och konferenser, producerar material, koordinerar mentorsprogram och mycket annat. Ca 6000 elever får någon typ av insatser från TSBVI varje år.

Förutom att besöka skolans olika avdelningar deltog jag som extrahjälp vid en helgkurs vid namn "Low vision tools and

strategies” som riktade sig till barn 9-12 år. De 12 barn som deltog i kursen var ett härligt gäng med olika ögondiagnoser och förutsättningar i övrigt.. Under denna kurs fokuserades mest på att självständigt göra vardagliga aktiviteter med hjälp av sina hjälpmedel men målsättningen var också att barnen skulle lära sig mer om sin synskada och få en förbättrad självkänsla. Lägre var mycket uppskattat av barnen och det var ganska skönt att se att upplägget till stora delar liknade uppläggen vid de läger som vi haft i Jämtland och i norra regionen.

Jag fick under min sista dag i Austin också chansen att träffa och äta lunch tillsammans med två ikoner inom ”low vision” Professor Emeritus Nathalie Barraga är 94 år gammal och har under hela sitt vuxna liv varit mycket engagerad i arbetet kring personer med synnedättning samt skrivit och bidragit till en mängd böcker, artiklar och annat material inom området. Dr Anne Corn är professor i specialpedagogik och kanske mest känd i Sverige som författare till boken ”Foundations of Low Vision” (som för övrigt nu finns i en ny och omarbetad upplaga). Båda dessa starka kvinnor har en enorm kunskap och erfarenhet både praktiskt och teoretiskt och det var häftigt att lyssna till deras historiska tillbakablickar men också funderingar och förhoppningar inför framtiden. Att jag också fick åka bil med Anne Corn vid ratten var en annorlunda upplevelse då hon ju är gravt synskadad men får köra

bil med hjälp av huvudburen optik, så kallad bioptic driving.

I Chicago var mitt huvudsakliga mål ”The Chicago Lighthouse” som är en privat välgörenhetsfinansierad organisation för barn och vuxna med synnedättning eller blindhet. Man har inom sin organisation och i en och samma byggnad bland annat samlat en klockfabrik, en förskola och skola, en radiostation, en hjälpmedelsaffär, ett bibliotek, en Low Vision Clinic och ett teknologicerter. Trots att välgörenhetstanken känns ganska långt ifrån vårt svenska sätt att se på stöd till personer med funktionshinder så kändes The Chicago Lighthouse ändå som en kokande kittel av möjligheter och det fanns ett brinnande intresse för att förbättra vardagslivet för personer med synnedättningar. Det blev en intressant heldag med många intryck inte minst från klockfabriken som sysselsätter över 20 personer med grava synnedättningar och som tillverkar väggklockor till alla USA’s statliga myndigheter.

Den största skillnaden mellan Sverige och USA är nog i mitt tycke att skolorna är huvudansvariga för så mycket. Såväl inköp som inträning av hjälpmedel ingick i skolans ansvarsområde och ofta var det de som initierade och betalade besöken på ”Low Vision Clinics” och det var även skolområdets synlärare som gjorde hembesök till yngre eller mycket sjuka barn. På sätt och vis är det kanske bra att ha ansvaret så tydligt på ett ställe

samtidigt som det blir väldigt skolfokuserat och naturligtvis saknas en hel del medicinsk kompetens. Det varierar också ganska mycket både mellan olika delstater och mellan olika skolområden i delstaten hur väl stödet fungerar då ekonomin kan se mycket olika ut. Det psykosociala stödet till barn och föräldrar och hjälpmedelsförskörningen, men också tidig upptäckt av barn med nedsatt synförmåga var områden där det verkade kunna finnas glapp. Inkluderingsstänket kan man också ha synpunkter på då eleverna spenderar så pass mycket tid utanför klassrummet.

Trots att en hel del av den tekniska utvecklingen inom hjälpmedelsområdet kommer från USA var det förvånansvärt lite teknik som faktiskt användes ute i skolorna. Avståndskameror och punktskärmar lyste med sin frånvaro. Det var handhållna monokulära kikare och vanliga eller digitala förstoringsglas som användes mest. De Läs-TV-apparater jag såg var gamla och användes inte optimalt. Förmodligen har det sina fördelar att eleverna inte blir beroende av avancerade tekniska apparater utan blir självständiga i olika miljöer så länge de har sin kikare och sitt förstoringsglas med sig. I klassrumssituationen kändes det dock som en omöjlighet för eleven att orka och kunna följa med i allt de andra eleverna gjorde.

Jag fick se prov på massor av blanketter, formulär, checklistor och riktlinjer för allt möjligt. Exempelvis finns guidelines för

EACD efterlyser kommunikation

Det 22:a årliga mötet i EACD (European Academy of childhood disability) hölls i Bryssel den 26-29:e maj i år.

Mötet hade lockat c:a 500 delegater från de flesta Europeiska länderna, samt från USA, Canada, Japan och Kina. Mottot för konferensen var ”Measures of Progress.” EACD är en viktig mötesplats för olika yrkeskategorier som arbetar med barn med funktionsnedsättningar av olika slag.

Öppningen av mötet hölls i EU-parlamentets plenisal som fått namnet Anna Lind.

Roberta Angelilli, vice ordförande i Europaparlamentet, höll ett engagerat tal om vikten av att ge stöd åt barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Hon bjöd också in

Artikelförfattarna på EACD

EACD:s ledning att presentera sitt arbete på ett möte i höst då hela Europaparlamentet är samlat.

Övriga föreläsningar och andra aktiviteter hölls i olika lokaler på universitetet Erasmus

som ligger i utkanten av Bryssel.

Konferensen bestod av föreläsningar i olika former, posterpresentationer och workshops.

Det var en stor spridning i ämnesområden. Allt från rent medicinska områden som ”epi-

vad man i skolan ska vara uppmärksam på hos elever för att upptäcka eventuella synproblem, checklistor för hur synnedsättningen påverkar inlärningen och skriftlig information till lärare angående kikanvändning. Jag har fått med mig mycket material hem som jag säkert kommer att få användning av framöver. Jag har också tagit mängder av foton och visar gärna bilder och berättar mer om mina upplevelser vid till-

fälle för dem som är intresserade.

Sammanfattningsvis är jag mycket glad och tacksam att jag fick göra den här resan. Det är skönt att se att vi i lilla Jämtland och Sverige har minst lika bra kompetens och arbetar i stort sett enligt samma principer som man gör i Austin och Chicago i USA. Jag fick svar på de flesta av mina frågor och jag har skaffat många bra kontaktper-

soner som jag kan bolla idéer med.

Tack Krister Inde och Indenova för stipendiet! Stort tack också till bland andra Cynthia Bachofer i Austin och Tom och Diane Perski i Chicago för all hjälp med kontakter och planering och inte minst sightseeing och trevliga måltider!

Lisa Marklund
Synpedagog Syncentralen och BUH Östersund

demology, neurohabilitation, nutrition och epilepsy” till mer pedagogiska ämnen som ”quality of life, communication, education och participation.”

Neurologen Martin Bax från England höll en utstickande föreläsning under ämnet: Do/ Can multidisciplinary teams meet the multidimensional needs of disabled children? Hans tydliga budskap var att de medicinska teamen måste ut i skolorna och se och undersöka barnen i deras naturliga miljö för att få ett bättre samarbete med skolan och för att uppnå en bättre habilitering.

Under en eftermiddags-session var det parallellföreläsningar under rubrik ”Assessment of visual perception”. L Barca från Childrens Hospital Bambino Gesù i Rom presenterade en studie på 90 barn med CP eller TBI (Traumatic Brain Injury) varav 33 hade barn olika typer av CP. Av dessa barn hade 73% perceptionssvårigheter som forskaren kunde få fram med sina visuospatiala och visuo-perceptuella mätmetoder. Övriga föreläsare presenterade andra studier med utgångspunkt från Gordon Duttons teorier om perceptuella och kognitiva problem vid CVI.

B Delcoigne från Belgien presenterade en ny testmetod för undersökning av kroppsuppfattningen hos blinda barn som bestod av en docka i naturlig storlek med lösa delar som skulle sättas ihop till en helhet. Hennes utgångstanke kom från Draw-A-Man test för barn 3-10 år.

Ett annat tema var ”Learning difficulties in childhood disability” där t.ex. O Sagar från England tog upp för och nackdelar med inkludering och frågade när egentligen inkludering är uppnådd? S Sipari från Finland redogjorde för en ny modell i tre steg för att möta det ökade kravet på bra habilitering. För det första genom att föra ut kunskap från olika nationella projekt till lokala nätverk. För det andra genom att ordna nationella multiprofessionella möten där man samlas och drar upp riktlinjer för habilitering. Det tredje steget är feedback från de lokala nätverken.

En workshop tog upp föräldrarnas upplevelse av bemötandet med professionella. Föräldrarna önskar att det finns respekt och ömsesidighet med tydlig kommunikation kring deras barn. Deras önskelista till professionella är:

- Var i tid
- Lyssna
- Var aldrig rädd för att fråga
- Ge tid och ha tålmod

Vi från SPSM presenterade två poster, som tagits fram tillsammans med ögonläkare Anders Sjöström. Den ena visade en pojke med en syn- och hörselnedsättning pga. ett mycket ovanligt syndrom med en speciell genmutation. Efter en fördjupad synutredning, av hela synsystemet, visade en komplex synprofil vilken utmaning pedagogerna står inför. Den andra postern visade en pojke på sju år, med CP, där man använt bilder i kommunikationen, utan större framgång. Efter en fördjupad syn-

utredning inklusive VEP-undersökning (Visual Evoked Potentials), kunde man konstatera att pojken inte hade någon medveten syn, bara en reflexstyrd syn. En ändrad pedagogik, förändrade hans inlärnings-situation positivt.

Vad är ett besök i Bryssel utan att ha sett Mannekin Pis eller besökt Grand Place med dess underbara fasader. Det är heller inga fel att prova på någon av Belgiens 300 olika sorters öl eller smaka på den goda chokladen. Man kan också prova på Belgiens nationalrätt musslor med pommes frites.

Jenny Näslund
specialpedagog, RC Dövblind
Judith Busch
specialpedagog, RC Syn
Helena Wigren Jakobsson
skolsköterska, Ekeskolan
Göran Cedermark
synpedagog, RC Syn

Vik synped/lärare 50%

Hagabergs folkhögskola söker synpedagog/lärare för tjänst vid korta kurser för äldre synskadade. Arbetsuppgifter är undervisning i kompensatoriska ämnen som punktskrift, data, Daisy, känselträning m.m.

Tjänsten är ett 5 mån vikariat vt 2011.

Hagabergs fhsk ägs av den kyrkliga organisationen EFS.

Ansökan ställs till Hagabergs fhsk, Box 191 61, 152 27 Södertälje senast 29 okt.

Frågor: Ann-Margret Wikner Hellberg eller Anders Claesson, 08-550 910 00

Inte längre vård efter behov?

Sedan 1990 har synvärlden förändrats en del. Uttryck som Svartepetter och stuprörssende har dykt upp, dvs olika offentliga instanser tvär sina händer och hänvisar till varandra. Föräldrar får själva stå för administration av stöd till sina barn. Och arbetslivsrehabiliteringen försvann i en sump, för att först på de senaste åren hjälpligt komma igång igen.

Allt medan bruttonationalprodukten har ökat ca 40 procent i reala värden.

Ingen har mig veterligt undersökt hur dessa och andra förändringar har slagit för synskadade i allmänhet. Däremot har f.d folkhälsorådet, numera professorn Göran Dahlgren undersökt hur förändringar under samma tid och med samma motiveringar inom vårdsektorn som helhet har slagit: *Vård på lika villkor – drivkrafter och motkrafter, Socialmedicinsk Tidskrift 2010:1*.

Hans slutsats är att utvecklingen från ungefär 1990 har lett till ökad ojämlikhet och att Hälso- och sjukvårdslagens portalparagraf om vård efter behov alltmer har satts ur spel.

■ Eftersom lönsamhetskriterier har blivit allt viktigare har vården alltmer sökt sig dit det finns betalningsstarka.

■ Av samma skäl har såväl klinisk forskning som förebyggande verksamhet minskat.

■ Stelbenta ersättningskriterier har lett till att lättbehandlade

människor prioriteras på de svårbehandlades bekostnad.

■ Möjligheterna att köpa sig förbi köer har ökat för den som har råd.

■ Principen om konkurrens mellan olika vårdgivare har lett till att samarbete i många fall har blivit omöjligt.

Hans slutsatser stöds också av internationell forskning som pekar ut vård som sällsynt illa lämpad att utsätta för kommersiella drivkrafter, inte minst på grund av vad som på facksnack kallas ”weak agency”. Dvs att köpare och brukare är olika personer, och att ingen av dem vet vad som i det enskilda fallet behöver köpas.

Och även empiriska detaljstudier pekar åt samma håll. Där kvalitetskontroller över huvud taget finns (och det är sällsynt, de kommersiella vårdgivarna vill inte ha det) pekar siffrorna på att offentliga vårdgivare ger bättre vård än privata, om än marginellt, för lägre kostnad och till följd av offentlighetsprincipen med större säkerhet.

Så långt Dahlgren. Är hans synpunkter tillämpliga på synrehabiliteringen?

– Det är jättesvårt att veta, säger Urban Fernquist, verksamhetsledare på SRF. Alla köp-sälj-ordningar och inte minst att landsting betalar för antal besök och inte efter hur mycket vård man behöver tummar ju på riksdagens beslut om likvärdig vård.

– Men det vi märker mest av är att olika landsting satsar så olika och bedömer så olika. Ta exempelvis Gävleborgs beslut att inte betala för daisyspelare eftersom de anser att läsa är en fritidssysselsättning.

Vilka är dina erfarenheter?

Dahlgrens text kan hämtas på <http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/666/485>.

JW

Nya Synvärdens redaktionsråd

Lena Söderberg, FFS, ordförande

Jan Wiklund, SRF, sekreterare
Gun Olsson, syncentralerna
Catarina Reinstam Nelander, SPSM Rc syn och FFS
Harry Svensson, SPSM Rc syn

Ann-Christine Bergström, SPSM

Bertil Sköld, SRF
Sune Olsson, SRF

Vidarebefordra nyheter och idéer till deltagarna eller direkt till redaktionen, nyasyn@srf.nu.

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Resurscenter syn informerar om föräldrakurser

Resurscenter syn i Stockholm och Örebro erbjuder utbildning för föräldrar som har ett barn med synskada. Utbildningen sker i kursform på resurscentret. Specialutformade utbildningar på hemorten kan också arrangeras.

Se vidare på vår hemsida <http://www.spsm.se/foraldrar/syn>.

Aktuellt under hösten 2010 och våren 2011

Barn med grav synskada i förskoleklass

23-26 november 2010 i Stockholm

Anmälan: senast den 12 oktober 2010

Ur innehållet: Att läsa, skriva och räkna. Bilder och bildtolkning. Dagliga aktiviteter. Lek och samspel. Mobility.

Barn och ungdomar med syntolkningssvårigheter/CVI, 3-18 år

7-8 december 2010 i Stockholm

Anmälan: senast den 26 oktober 2010

Ur innehållet: Bakre synbaneskador, orsaker och konsekvenser. Att leva med syntolkningssvårigheter/CVI. Strategier och pedagogiska möjligheter.

Barn med synnedläggelse, ålder 0-5 år

25 – 27 januari 2011 i Stockholm och 15 – 17 februari i Stockholm

Anmälan kan ske kontinuerligt

Ur innehållet: Att upptäcka världen med andra sinnen. Syn-synskada-utveckling. Böcker och bilder. Lek och samspel. Mobility och miljöanpassning. Samhällets stödinsatser

Barn med synsvaghet, 6 – 12 år

15 – 16 mars 2011

Anmälan: senast 1 februari 2011

Ur innehållet: Syn och synfunktioner. Studieteknik och skolarbete. Synsvaghet, utveckling och identitet. Samspel och kamratrelationer. Samhällets stödinsatser.

Alla kurser är kostnadsfria och ersättning utgår för resekostnader. Föräldrarna betalar en mindre avgift för mat och logi.

Ytterligare information

Annica Winberg, Inga-Stina Fellers & Ingrid Nordberg
Resurscenter syn Stockholm, 010-473 50 00

FFS – förening för samtliga

När "Föreningen för synhjälpcentraler" startade i mitten av 70-talet var så gott som alla som arbetade inom området medlemmar. När och varför slutade det att vara så?

Det började som en intresseförening för de yrkesgrupper som fanns representerade på synhjälpcentralerna: Ögonläkare, optiker, anpassningslärare och synpedagog (även om den yrkestiteln inte var uppfunnen då). Det fanns ett behov av utbildning och att träffas och utbyta erfarenheter. Utbudet av kurser och konferenser var obefintligt och för att få till stånd något fick vi ordna det själva. Uppslutningen var i stort sett total. Det var goda ekonomiska tider – långt före alla sparkrav och uppstramade utbildningsbudgetar.

I början träffades vi på de platser där det kommit igång syncentraler (som det med tiden kom att kallas) och dessa möten liknade mycket de utbildningsdagar som genomförs regionalt idag: Några föreläsningar, yrkesgruppsträffar och utställning samt årsmöte. Med tiden vidgades medlemsgruppen till att omfatta alla som sysslar med någon form av synrehabilitering/habilitering och då breddades även programinnehållet på studiedagarna.

Syftet med föreningen var att

främja forskning och utveckling inom synrehabilitering/habilitering och att ordna utbildning för medlemmarna och det är detsamma än i dag. Skillnaden är att det blivit svårare att värva medlemmar idag. Även om verksamheten har vuxit enormt sedan 70-talet så är vi fortfarande en liten, begränsad grupp som jobbar inom ett smalt specialområde. Vi behöver gå samman för att värna om det området. "Enade vi stå, sönderade vi falla".

En bidragande orsak till "sönderfallet" är att optikerna bestämde sig för att bilda en egen förening, SCOOP och i och med detta försvann så gott som alla optiker från FFS-arrangemangen. Det var en negativ utveckling eftersom optikern är en viktig komponent i synteamet.

Allt eftersom åren gått har det förstås blivit svårare och svårare att hitta ämnen som intresserar alla i och med att medlemmarna har så olika bakgrund och intressen. Ibland har programmet inte varit så "verksamhetsnära" och då kan det vara svårt att få konferensen beviljad. I år var det "back to basic" som gällde! Föreläsningarna på årets FFS-dagar i Västerås var suveränt bra! Vi blev uppdaterade på allt som händer inom den medicinska forskningen för olika diagnoser. Det är jätteviktigt att vi håller oss ajour eftersom brukargruppen blir mer och mer påläst och vi bör rimligtvis ligga

steget före.

I dag har de flesta restriktioner när det gäller kurser och konferenser och det är viktigt att man väljer det som känns mest givande. Samtidigt behöver vi träffas för att utbyta erfarenheter och få ökad förståelse för varandras arbetsuppgifter och ansvarsområden.

Mitt förslag är att alla yrkesgrupper som idag träffas var för sig (kuratorer, optiker, chefer etc.) förlägger dessa träffar så att de sammanfaller med FFS-dagarna. Gemensamma föreläsningar och utställning samt gemensam middag och sedan tid för yrkesträffar.

Om det behövs 2 eller 3 dagar kan diskuteras men man sparar in kostnader på samåkning och det är en social vinst att hela teamet är i väg på något samtidigt. Andra aktörer inom FFS som t.ex. arbetsförmedlingens resurspersoner och SPSM:s rådgivare skulle kunna göra likadant. Då skulle vi bli "som en enda stor familj" igen och det tror jag synrehabilitering/habilitering skulle må bra av!

Gun i Kalmar

Kalendern

19 - 20 October

Closing the Gap Pre-Conference Workshops, Minneapolis (USA)
www.closingthegap.com/

20 - 21 oktober

SPSM Lika Värde konferens, Göteborg
www.spsm.se

20 - 24 oktober

5th ICEVI BALKAN conference: "New Competencies for Future Challenges in Europe", Zagreb (Croatia)
www.icevibalkan.conferencezagreb2010.org

21 - 23 oktober

Closing the Gap, Minneapolis (USA)
www.closingthegap.com/

22 - 24 oktober

First European Congress on Visual Impairment / III ASPREH Congress, Valladolid (Spain)
eurovisionrehab.com/

25 - 26 oktober

Exchange Forum on Information Design for Visually Impaired People, Vienna (Austria)
www.space-x-vie.net/

2 - 3 november

Nordisk konferanse om lysbehov og tilrettelegging av fysiske miljøer for personer med nedsatt syn, Gjøvik (Norge)

www.hig.no/academics/konferanser/lysbehov

22 november

Manusstopp Nya Synvärlden
<mailto:jan.wiklund.srf.nu>

24 - 26 november

AMC2010, 4th Australasian Orientation and Mobility Conference, Sydney (Australia)
www.guidedogs.com.au/amc2010

2011

20 - 24 februari

10th International Conference on Low Vision, Kuala Lumpur (Malaysia)
www.klvision2011.org.my/

5 - 6 mars

7:e Nordiska Handikapp-historiska konferensen, Oslo
www.isp.uio.no/handikaphistorie

22 - 27 mars

CSUN - 26th Annual International Technology & Persons with Disabilities Conference, San Diego (USA)
www.csunconference.org

23 - 24 mars

FFS studiedagar, Gävle
www.ffa.se

18 - 22 maj

ICEVI EUROPE Teacher Training Conference, Graz (Austria)
www.icevi-europe.org

27 - 30 september

Braille 21: World Congress of Braille in the 21st Century, Leipzig (Germany)
www.braille21.net/

27 september - 1 oktober

Deafblind International XV World Conference, Sao Paulo (Brazil)
www.dbi2011.com.br

27 - 28 oktober

Syn - kommunikation, Örebro

2012

13 - 17 februari

IMC 14, International Mobility Conference, Palmerston North (New Zealand)
www.imc14.com

21 - 23 maj

Nordisk Kongress i Synspedagogikk, Kolding (Danmark)
www.syndanmark.dk/nordisk_kongres